

SPREHOD SKOZI ČAS PO KNJIŽNICI

Knjižnica VŠSD je bila ustanovljena leta 1958 kot višješolska knjižnica in je imela na začetku le 36 kvadratnih metrov. V istem prostoru so bili fond, čitalnica, delovni prostor in izposoja. Knjižnica je pokrivala področje socialnega dela, socialne politike, pozneje pa so nastajale prave zbirke drugih sorodnih področij (pedagogike, prava, sociologije, psihologije, filozofije, sociologije, demografije, ekologije, prava).

Naloga vsake visokošolske knjižnice je zagotavljanje dostopa do dokumentov in informacij, potrebnih za nemoten potek izobraževalnega in raziskovalnega procesa. Od leta 1981 se je na šoli razvila tudi raziskovalna dejavnost in s tem so potrebe po knjižnici in njeni dejavnosti postale še večje. Nastala je potreba po obdelavi člankov. Še danes je shranjen nastali katalog člankov revij, ki jih je prejela naša knjižnica.

Iz tabele 1 je razvidno, da je knjižnica v obdobju 1980-1990 največ fonda nakupila v začetku osemdesetih let. V letu 1983 je število nabavljenih knjig močno upadlo, kar je posledica takratne finančne situacije. Tudi iz analize srednjeročnega plana 1981-1985 je razvidno, da so se znižala sredstva družbenih dejavnosti za raziskovalno dejavnost. Do manjšega upada nakupa literature je prišlo tudi v obdobju 1988-1990.

Leta 1990 je prostora v knjižnici že močno primanjkovalo in problem se je začasno rešil z uporabo omar na hodniku in v kleti (za 10 kvadratnih metrov).

POMEMBNI DOGODKI V ZGODOVINI NAŠE KNJIŽNICE

- zbirka obdelave člankov,
- izdelava katalogov (AIK, UDK),
- pridobitev prve računalniške

opreme (ATARI) in uporaba programa STEVE,

- povezava v COBISS omrežje,
- nakup PC, novega tiskalnika, CD-ROM,
- pridobitev novih prostorov (pre selitev iz Šaranovičeve na Topniško); Knjižnica je pridobila poseben prostor za čitalnico, arhiv, računalniško sobico in pisarno (2 delovni mesti knjižničarjev),
- nakup še enega PC,
- zaposlitev višjega knjižničarja,
- ureditev knjižnice.

Ko smo začeli raziskovalno delo, se je pokazala potreba po zbiranju podatkov o člankih, objavljenih na določenem področju. Nastala je zbirka člankov domačih in tujih strokovnih revij.

Bibliografije strokovnjakov so bile v obliki listkovnega kataloga, ki je služil pri zbiranju podatkov za Univerzitetno bibliografijo.

Z razvojem znanosti se je pokazala še večja potreba po ažurnih informacijah. V interesu vsake fakultete je, da glede na finančne sposobnosti omogoči razvoj računalniške opreme. Za manjšo knjižnico je bil leta 1990 kar ustrezen ATARI. To je bila prva pridobitev v smeri modernizacije knjižnice in ta dogodek štejemo med pomembne mejnike v razvoju knjižnične in INDOK dejavnosti šole. Pri delu smo uporabljali program STEVE. S tem je bila omogočena hitrejša obdelava, mogoče je bilo iskanje po lastnih zbirkah diplomskih nalog in knjig. V vnaprej določeno masko smo vnašali podatke, zato je bila obdelava enostavnejša, hitrejša, preprostejša. Pomembno je, da je bilo omogočeno iskanje literature z različnih vidikov: po avtorju, naslovu, letnici, deskriptorjih. Tudi izpise smo lahko na hiter in enostaven način modificirali in izpisovali glede na željo uporabnika.

Tabela 1

Letni prirast zaloge knjižnega fonda v obdobju 1981-1990

LETNI PRIRAST	KNJIGE	REVIJE			DIPLOMSKA DELA
		domače	tuje	Σ	
1981	907	–	–	81	
1982	953	–	–	89	
1983	597	–	–	90	
1984	483	–	–	92	
1985	500	–	–	92	
1986					
1987					
1988	335	50 (20)	28	98	142
Σ kum. f (fond)	11.658			1.426	
1989	438	56	34	90	142
Σ kum. f (fond)	12.096				
1990	329	50 (20)	28	98	136
Σ kum. f (fond)	12.425				

Opomba: Σ kum. f pomeni aproksimativno oceno zaloge vseh knjig v knjižnici do leta 1988, 1989, 1990.

V letu 1992 je bil sprejet zakon o visoki šoli za socialno delo, s katerim je bilo šoli končno priznано izvajanje visokošolskega programa socialnega dela. S tem so postale potrebe po knjižnici, ki naj bi bila urejena in sodobna še večje. Število študentov in s tem tudi uporabnikov je bilo mnogo večje (glej tabelo 2).

Število vpisanih študentov je s prehodom na visokošolski študij narastlo, prav tako tudi izposoja v knjižnici. Pokazala se je tudi potreba po medknjižnični izposoji, ki je prej ni bilo. V tem

obdobju smo opazili rahel trend naraščanja medknjižnične izposoje. Tudi število gradiva je naraščalo, zlasti gradiva v angleškem jeziku.

V petletnem obdobju 1980-1985 je zaloge knjig narasla za 1.380 domačih in 1.150 tujih knjig. Razmerje med naročenimi domačimi in tujimi revijami se izenačuje, medtem ko je v obdobju 1980-1990 še prevladovala literatura v slovenskem jeziku. Naraščala je tudi potreba po tujih strokovnih revijah. Nekaj revij je bilo naročenih v okviru raziskovalnega

Tabela 2. Število obiskov uporabnikov v obdobju 1991-1995

1991	1992	1993	1994	1995
3.950	3.950	4.803	4.858	5.112

Tabela 3: Letni prirast fonda

	Knjige (D)	Knjige (tuje)	Naslovi revij (D)	Naslovi revij (T)
1991	203	92	48	28
1992	277	121	54	36
1993	278	138	54	36
1994	291	306	60	46
1995	331	493	60	46
	1.380	1.150		
ZALOGA enot (ocena)	9.970	4.985	1.813	5.400

Skupaj torej 21.168 knjig, revij in diplomskih nalog (po oceni).

Knjige (D): letni prirast domačih knjig

Knjige tuje: letni prirast tujih knjig (zlasti v angleščini)

Naslovi revij (D): število naslovov domačih revij naročenih v določenem letu

Naslovi revij (T): število naslovov tujih revij, naročenih v določenem letu

projekta TEMPUS. Število diplomskih del v vsakem letu v poročilih ni jasno navedeno, vendar pa ocenjujem, da jih je bilo v letu 1995 5.400 enot (2.700 diplomskih nalog v 2 izvodih). Ob koncu leta 1995 je bilo v knjižnici 9.970 knjig, 1.813 enot časopisov oz. revij in 5.400 diplomskih, magistrskih, doktorskih del, t. j., skupaj 21.168 enot.

Pri takem koeficientu naraščanja literature obstoječa računalniška oprema ni več zadoščala.

Čutili smo potrebo po vključitvi v on-line sistem in po povezavi z drugimi knjižnicami. Novembra leta 1992 je Inštitut informacijskih znanosti napravil analizo baz podatkov, ki jih gradijo knjižnice. Ugotovili so, da se veliko število baz gradi ne glede na potrebe uporabnikov, ne glede na veljavne kriterije za določene vrste baz. Ta analiza je služila tudi za potrebe smotrnega načrtovanja opreme knjižnic. V letu 1993 smo podpisali pogodbo z IZUM-om, ki je pomenila naš vstop v on-line omrežje – kooperativni on-line bibliografski sistem – in

servis COBISS, ki podpira funkcije in dejavnosti knjižnic, informacijskih centrov in informacijskih servisov, ki uporabljajo enotno metodologijo distribuirane obdelave podatkov. Možnosti, ki so se nam s tem odprle, so:

Programska oprema COBISS/OPAC podpira naslednje funkcije:

- dostop do lokalnih računalniških baz in on-line dostop do knjižničnih katalogov;

- on-line dostop do specializiranih baz podatkov, ki ga organizira informacijski servis v dogovoru s proizvajalci (baza OCLC, dostopna preko Interneta in Swet-Scan, ponuja kazala tujih znanstvenih in strokovnih revij);

- lokalne baze podatkov vseh knjižnic v sistemu COBISS, ločenih po segmentih (NUK, splošnoizobraževalne, šolske, visokošolske);

- dostop do baze podatkov COLIB o knjižnicah v sistemu COBISS;

- vzajemni katalog, ki omogoča, da je vsaka enota obdelana samo enkrat in na enem mestu, zapis pa je dostopen

vsem udeležencem v COBISS prek skupne baze COBIB;

- poenostavljeno medbibliotečno izposajo;

- izpis bibliografij, novosti, katalogskih listkov...;

- razne analize in statistične preglede.

Programska oprema COBISS/ATLASS pa omogoča dostop do naslednjih baz podatkov:

COLIB - knjižnica v sistemu COBISS

COBIB - kooperativna on-line bibliografska baza podatkov

ISSN - Register ISSN (revije)

BI - Biomedicina

BIOSa - Biomedicina Slovenica

BIOSb - Biomedicina Slovenica, starejši segment

JUS - Jugoslovanski standardi in tehnični predpisi

WASTE - Ravnanje z odpadki

CRIM - kriminologija in kazensko pravosodje

DATAFILM - filmska umetnost in industrija

QUALED - kvaliteta v izobraževanju

MECH - strojništvo

AALIB - Vodnik po univerzitetnih knjižnicah Alpe-Jadran

ITALPAT - Italijanski patenti

ONLINEDATA - On-line dostopne baze podatkov

BROKERS - Ponudniki informacijskih storitev.

Naša knjižnica ima dostop do vseh naštetih baz s pomočjo programske opreme COBISS/ATLASS že od začetka 1994, vendar jo še premalo izkoriščamo.

COBISS trenutno omogoča tudi dostop do naslednjih baz podatkov prek Interneta:

LC Names - Library of Congress name authority records

LC Books - Library of Congress monograph (book) records

RLG NAF - Research Library Group Name Authority File

RLG SAF - Research Library Group Subject Authority File

RLG RLIN - RLIN Bibliographic File (cca. 22,000.000 naslovov)

Denver Public Lib. - Denver Public Library

Duke University - Duke University
Middlebury College - Library Catalog of Middlebury College

Butler University - Library Catalog of Butler University.

Možnosti iskanja po domačih in tujih bazah podatkov je kar precej, vendar pa mora biti uporabnik seznanjen z načinom uporabe programske opreme. Po podatkih je že leta 1990 potekalo izobraževanje v obliki uvajalnega seminarja o uporabi knjižnice. Izobraževanje je potrebno, ker je knjižnica s fondom in vsemi informacijami o fondu doma in v tujini temelj začetka in konca raziskovalne dejavnosti. Če hočemo v korak s časom, je poznavanje programskih orodij abeceda raziskovalnega dela. Literature je na vseh področjih kar precej in pregledovanje literature, kaj je novega na področju, ki nas zanima, brez informacijske tehnologije bi bilo zamudno in kaotično.

Leta 1994 smo kupili tudi PC, ker je ATARI štel med zastarelo opremo, ki ni dajala dovolj možnosti za hitro, enostavno obdelavo gradiva. S pomočjo ATARI-ja smo lahko iskali po avtorju, geslih, naslovu. Knjige smo z možnostjo vstopa v COBISS pričeli vnašati v vzajemni katalog, diplomske naloge pa smo prenesli iz ATARI-ja v PC s pomočjo programa EVA, ki je kompatibilen s STEVE-om, ki smo ga uporabljali.

Leta 1995 smo se s Šaranovičeve preselili na Topniško, kjer smo pridobili kar nekaj prostora (s 46 na 120 kvadratnih metrov). Knjige smo lahko zaenkrat brez kakršnihkoli problemov zložili na police. Nekaj gradiva smo izločili pri selitvi, ker je že zastarelo.

Opredelili smo tudi, katere knjige sodijo že v arhiv. Žal arhiva še vedno nimamo opremljenega, da bi knjižnico dokončno uredili. Vendar so premiki v tej smeri vidni, problem so le finance. Med nujne pridobitve sodita čitalnica in sobica za računalniško opremo za študente, ki naj bi imeli možnost samostojno izkoriščati vse možnosti, ki jih ponujata COBISS in Internet.

Pozneje smo kupili še en PC z večjo zmogljivostjo, vendar žal brez tiskalnika. V načrtu imamo tudi, da računalnike med seboj povežemo v omrežje. S tem se bo rešil tudi problem tiskalnika.

Septembra leta 1996 smo zaposlili še enega delavca, višjega knjižničarja. Ker je veliko dela in ker je nemogoče imeti pregled nad vsemi prostori, je bila namestitev nujno potrebna.

Nadaljnje prioritete naloge knjižnice so:

- ureditev arhiva,
- ureditev čitalnice,
- namestitev računalniške opreme za študente (terminali, PC),
- uvajanje študentov v uporabo knjižnice, iskanje po katalogih, seznanjanje z uporabo COBISS/OPAC, COBISS/ATLASS, Internet,
- prehod na računalniško obdelavo knjižničnega fonda v celoti, uporaba nalepk s črtnimi kodami in prehod na avtomatizirano izposajo,
- izdelava večletne bibliografije sodelavcev šole,
- objava novih knjig v obdobju na vsake 3 mesece.

KAKO LAHKO POSTANEM UPORABNIK KNJIŽNICE?

Knjižnica je javna in vanjo ne vstopajo le študenti in tukaj zaposleni. Ob vpisu je potrebno predložiti osebno izkaznico ali indeks. Članarina je 600 SIT za šolsko leto 1996/1997, vsako leto se spreminja. Letos smo se odločili, da ostane vpisnina enaka kot lani, vendar bomo strožji pri zamudninah in jih bomo redno obračunavali. Uporabnik dobi ob vpisu tudi izkaznico, ki ni prenosljiva na druge osebe.

S plačilom članarine dobi uporabnik možnost naslednjih uslug:

- izposajo knjižničnega gradiva za uporabo v čitalnici,
- izposajo knjižničnega gradiva na dom (slovarjev, enciklopedij ne izposajamo),
- posredovanje bibliografskih informacij o gradivu, ki ga hrani VŠSD,
- posredovanje gradiva z medknjižnično izposajo,

- rezervacija knjižničnega gradiva,
- uvajanje uporabnika v uporabo knjižnice in seznanjanje s knjižnično-informacijskim sistemom.

Informacije o knjižničnem gradivu lahko uporabnik prejme tudi po telefonu. Tudi rezervacija gradiva se lahko opravi po telefonu. Knjige, ki jih je uporabnik rezerviral, mora dvigniti najpozneje v petih dneh, potem ko je knjižnica prejela gradivo.

Knjižnica je za uporabnike odprta vsak dan razen petka od 10.30-15.30 ure. Čas odprtosti se bo povečal, takoj ko bo določen urnik tudi za izredne študente.

Uporabnik si lahko izposodi največ 6 knjig. Za vsako knjigo napiše zadolžnico, ki mora biti napisana čitljivo in vsebuje osebne podatke in podpis. Uporabnik ne sme posojati gradiva drugim uporabnikom, tudi če so včlanjeni v knjižnico.

Če knjižnica zaželeno knjige nima, si jo lahko uporabnik naroči po medknjižnični izposoji.

Gradivo, izposojeno s posredovanjem medknjižnične izposoje, je dovoljeno uporabljati samo v čitalnici. Stroške medknjižnične izposoje poravnava uporabnik.

Uporabnik je odgovoren za knjižnično gradivo, ki si ga je izposodil. Vrniti ga mora v stanju, v kakršnem ga je prevzel. Če ga je poškodoval, mora škodo povrniti. Če gradivo izgubi, ga mora nadomestiti z novim izvodom ali poravnati odškodnino. Če je delo na tržišču nedostopno, se lahko kot nov izvod šteje tudi fotokopiran in vezan izvod iste izdaje. Stroške fotokopiranja in vezave plača uporabnik.

Rok izposoje je za knjige 14 dni, za obvezno literaturo in diplomske naloge 7 dni, za revije največ 3 dni. Ko rok izposoje poteče, se lahko knjige tudi podaljša po telefonu na št. 13-77-492. Podaljšujemo še največ enkrat toliko časa, kot je rok izposoje, če po izposojenem gradivu ni povpraševanja in če uporabnik zaprosi za podaljšanje še pred iztekom izposojevalnega roka. Če uporabnik gradiva v določenem roku ne vrne, mu pošlje knjižnica pisni opomin (200 SIT), na

katerega se mora odzvati najpozneje v 14 dneh. Če se ne odzove, mu pošljemo ponovni opomin (400 SIT). Poleg stroškov opomina mu knjižnica zaračuna tudi zamudnino, ki znaša 50 SIT po enoti gra-

diva na teden. Če uporabnik gradiva tudi po 1 mesecu še ne vrne, se sproži postopek za izterjavo pri pristojnem sodišču.

Nika Cigoj